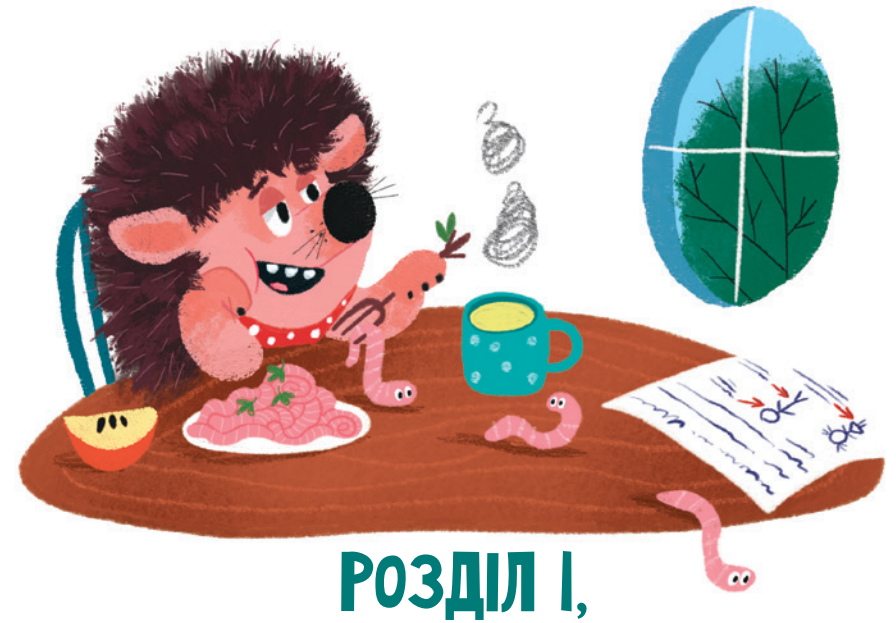

Спостереження веде безпосередньо автор трактату, ваш покірний слуга Зизаній Колючий, з-під яблуні в саду, який прилягає до помешкання піддослідних. Метод спостереження є комплексним і поєднує візуальний (тобто зоровий), аудіальний (слуховий) та інші відомі науці й доступні дослідникові способи. Без сумніву, дослідження людяків було б ефективнішим, якби відбувалося в лабораторних умовах. Але з певних міркувань, насамперед морально-етичних, вивчати їх було вирішено лише в їхньому природному середовищі. Тим більше, що, якби автор цієї наукової праці впіймав і притягнув додому живого людяка (ба навіть мертвого), чутливе серце пані Ївги Колючої могло б повестися непередбачувано. А цього ні авторіві, ні, сподіваюсь, уважному і вдячному читачеві дуже б не хотілося.

РОЗДІЛ І,

**у якому Тю заморює черв'ячка,
мама випускає пару, а на кухні сімейства
Колючих точиться звична ранкова розмова**

Тю нудився над тарілкою зі сніданком. Сьогодні мама приготувала спагеті. Їжачок задумливо намотував вареного черв'ячка на бузинову виделку, дивився крізь тата, що сидів навпроти, і навіть крізь стіну кухні — у манливу й невідому Далеку Далечінь.

Мама Ївга чекала, доки закипить чайник на плиті, тим часом протирала рушничком помитий посуд. Краєм ока раз по раз вона зиркала на сина.

— Ну скільки можна колупатися в їжі? — промовила вона, з усмішкою дивлячись на малого. — Спускайся зі своєї хмаринки й берися їсти. Ти мене чуєш?

Їжачок нічого не відповів, просто знизав плечима.

— Ото стараєшся для них, маринуєш тих черв'яків, вариш, париш, тушкуєш, а вони не їдять. Синку, годі мріяти. Що ти оце виробляєш?

— Заморюю черв'ячка, — відповів їжачок.

— Ні, це нікуди не годиться! — уже дратувалася матуся. Коли вона сердилася (а це було вкрай рідко) або хвилювалася (це траплялося частіше), то гучно сопіла. Чайник на плиті, ніби підтримуючи їжачиху, теж засопів.

Їжачок знову замріявся й мовчки та вперто намотував черв'ячкову спагетину на виделку.

— Отже, так! — Мама взяла руки в боки. — Май собі на увазі: якщо погано їстимеш, то ніколи й не виростеш.

— Тю, — сказав їжачок.

— Знову «тю»!

Мама сопіла дедалі гучніше. Чайник не відставав.

— Любий, може, ти мене підтримаєш? — звернулася пані Ївга до чоловіка. — Твій син не хоче їсти!

— Не хоче їсти, — відсторонено погодився той.

Тато Зизаній сидів тут-таки за столом і зозулиним пером, умоченим у чорничне чорнило, натхненно занотовував щось у записнику, зшитому із сухого кленового листа.

— Літає десь у мріях! — Мамин голос тоншав. Так само тоншав і голос чайника, що вже безмалъ переходив на свист.

— Літає, літає, — не підводячи погляду на дружину, кивав глава сімейства.

— А спагеті холоне! — розпалювався чайник. Точніше, мама-їжачиха під акомпанемент чайника.

— Усе холоне, усе вистигає, усе міняється. Такі закони природи, — відповів на те пан Зизаній і висолопив язика, старанно записуючи щось на жовтому аркуші клена.

— Зроби щось, — тепер наполегливіше й завзятіше промовляла їжачиха. — Чи ти хочеш, щоб він охлянув? — Мамин голос, здавалося, ось-ось порветься, наче ниточка павутини.

— Хочу, щоб охлянув, — спокійно кивнув їжак.

Чайник пронизливо засвистів і бурхнув пекучою парою з носика.

— Зизанію! — Їжачиха щосили гримнула по столу сковорідкою.

Чоловік припинив писати та здивовано глянув на дружину. Син перестав намотувати черв'яка на виделку й перелякано зиркнув на маму. Вона дивилася то на обох по черзі, то на сковорідку у власній руці. Дивилася сполохано, ніяково й навіть здивовано: наче сама не вірила, що оце щойно справді хряснула сковорідкою об стіл! На кухні запала тиша. Її порушував лише чайник, який перестав свистіти й тепер щедро наповнював парою всю кухню.

— Ївгонько, здається, пора додавати щось у чайник для узвару, — нарешті спромігся на слово Зизаній.

— Ага. — Їжачиха швидко закивала й заходилася кидати в окріп зморшкуваті сухі ягоди шипшини й дрібно поламані малинові гілочки. — Я просто... просто...

— Випустила пару, — допоміг їй чоловік. — Це нормально. Правильно вчинила.

— Просто я хотіла сказати, що ви обидва не чуєте мене, — винувато промовила їжачиха. — Це... це...

— Це означає, що тобі добряче пощастило, — усміхнувся їжак. — Маєш удома двох мрійників.

— Почастило, — скептично пхикнула дружина. — Один, замість їсти, пурхає десь у мріях; другий, замість вплинути на першого, пише, і пише, і пише своє оце... писюцтво!

— Пишу, — погодився їжак. — А як не писати? Мені ж треба ретельно занотувати нічні спостереження. Дорогенька, ти ж знаєш: я мушу це зробити.

Їжачиха зітхнула й поставила на стіл чашки для узвару, який уже пахтів на всю хату.

— Робіть що хочете, — махнула відтак лапкою, — а ле ти, — звернулася до сина, — нікуди не підеш, поки не замориш че... поки не з'їси все до крихти. А ти, — вона тицьнула пальцем на чоловіка, — узагалі нікуди не підеш. Я маю на увазі — уночі. Годі з мене цих походеньок. Мої нерви, щоб ти знав, не дубові! Стомилася вже за тебе хвилюватися.

— Моя колючечко, — лагідно всміхнувся тато. — Я ціную твоє хвилювання понад усе. Але наука потребує жертв, повір мені.

Такі розмови точилися на кухні їжачого сімейства Колючих чи не щоранку. Особливо тоді, коли тато затримувався на своїх нічних вилазках.

— Тату, — раптом спитав їжачок. — А річка до нас тече здалеку?

— Здалеку, синку. Починається ген-ген за лісом. Вибігає там з якогось болітця, струмує розлогими луками й навіть перетинає село.

— Ненавиджу це слово! — буркнула їжачиха, ухопила віника й кинулася ретельно мести ідеально чисту підлогу біля плити.

О, село — то таткова пристрасть і мамина гризота! Майже щоночі тато Зизаній ходив туди проводити свої наукові дослідження. А мама Ївга чекала на нього, не знаходячи собі місця.

— Хіба ти не розумієш? — дорікала мама. — Я дуже за тебе хвилююся.

— І марно, — махав на те лапою тато. — Нічого мені не загрожує.

— Як же?! — обурювалася мама. — Як не загрожує?! Там же ті... як їх... ті твої... істоти!

— Людякі. Вони зуться людяка́ми, люба. Ми — їжаки. А то — людяки. Страшенно цікаві створіння.

— І небезпечні! — Мамин голосок ставав тонким і тривожним.

— Це ще не факт, моя гостренька, — заспокоював маму тато. — Можливо, я навіть доведу протилежне. А якщо їм не траплятися на очі, то небезпека від них точно дорівнює нулю.

Але мама, очевидячки, не дуже в це вірила. Тоді тато пригортав дружину до себе, цьомкав у носик і воркотав їй на вушко:

— Якби ти тільки знала, які вони цікаві й дивні! І запевняю тебе: я завжди тримаюся на відстані. Просто спостерігаю.

— Ну навіщо це тобі? — уже не так стурбовано, як смиренно питала матуся.

— Ти ж знаєш. Я їх досліджую, пишу науковий трактат. От побачиш: коли я його допишу, усі одразу збагнуть, як вони помилялися щодо людяків!

— Ой, досліднику мій упертий, — усміхалася мама, тісніше пригорталася до чоловіка й тихенько

зітхала. А що вона могла вдіяти?.. — Тільки обіцяй мені, що близько не підходи́тимеш, — просила пані Ївга.

— Звісно, — замріяно казав тато. — Я здалеку. Я ж у садку, а вони — на ганку. Просто послухаю їх трохи — та й назад.

— Ага, — скептично усміхалася мама. — Знову приплентаєшся під ранок?

— Постараюся не баритися.